

съвсем друго да си роден в земите на своите отци и праотци, пред чиито гробове смълчано влизаш в незрим досег с вечността, дочувайки сякаш и тропота от препускащата конница на първосъздателя на българската държава Аспарух.

Живеем в тревожно, преломно време — време на разпадане на доскорошното териториално статукво в огромни райони от света и на създаване на нови регионално-териториални и геополитически реалности. Балканите са един от показателните примери за тези процеси, които мнозина вече характеризират като специфична трета световна война. При ясно изразените явления на ерозия на българската държавност съвременните опасности очевидно не са за подценяване.

За добруджанското население 7 септември 1940 г. е историческа дата с особена важност. Специално за южнодобруджанци обаче 21 септември 1940 г. — деня, в който с тържествен марш българските войски навлизат в Южна Добруджа — е оня неописуем ден на свободата, в който ведно с цяла България, посред ликуващия звън на камбаните свободно запяват: “О, Добруджански край, ти си наш земен рай...”.

Нека не замлъква този зов за свобода и в нашите сърца. Защото, когато не звънят камбаните на свободата, “глухо и страшно” дрънчат веригите на робството.

КРЪГЛА МАСА, ПОСВЕТЕНА НА 50-ГОДИШНИНАТА ОТ КРАЯ НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

Силвия Цончева

В духа на най-добрите си традиции Историческият факултет при Велико-търновския университет “Св. св. Кирил и Методий” не отмина с мълчание една бележита годишнина, чествувана през 1995 г. от цялата световна общественост — пет десетилетия от края на Втората световна война. На 24 октомври т. г. се проведе кръгла маса по проблемите, свързани с историята на Втората световна война и нейните последици. Замисълът на организаторите — катедрата по нова и най-нова обща история и катедрата по нова и най-нова българска история, беше да се даде възможност за изнасяне на нови данни и становища по темата и за обсъждане на спорни или недостатъчно изяснени въпроси от периода 1939 — 1945 г. Проявеният интерес и присъствието на много студенти обаче изведе кръглата маса от рамките на катедрена дискусия и даде някои нови и интересни посоки на обсъжданията.

Във въстпителното си изказване Е. Емануилов разгледа темата по-широк исторически план. Той посочи, че войната на Обединените наци срещу фашистките държави от Оста приема характера на антифашистк, освободителна война. След сталинградската битка се очертава и развива ново противоречие на идеологическа основа вътре в антихитлеристката коалиция — между западните съюзници, от една страна, и Съветския съюз, от друга. След края на войната това противоречие прераства в студена война. Конфронтацията е идеологическа, икономическа, пропагандно-политическа. С рухването на социалистическата система (края на 80-те и началото на 90-те години) се проявяват нови форми на протовопоставяне. Идеологизацията на международните отношения се заменя от борба на икономическа, национална и религиозна основа. Изпъкват лимесите на западноправославната, източноправославната и мюсюлманската цивилизация. Икономическите, националистическите и религиозните противоречия, отбелязва Емануилов, дават основание да се говори за “незавършен” характер на Втората световна война и да се правят песимистични прогнози. Според негов противовес на тази тенденция може да бъде прилагането на принципите за свобода на търговията, на стопанската дейност, на ползуването на световните източници на суровини и на свободното придвижване на хората.

По-подробно на антифашистката съпротива в годините на войната е спря К. Пенчиков. Той подчерта, че трябва да се избегне инерцията и едностранчивото и примитивно разглеждане на съпротивата само като партизанска борба и че тя включва и други елементи и проявления. Освен това според него следва да се възприеме и нова периодизация на антифашистката съпротива: I етап — 1 септември 1939 г. — 22 юни 1941 г.; II етап — 22 юни 1941 — есента на 1943.; III етап — есента на 1943 г. — края на Втората световна война. Посочено беше, че на дискусиия и доосмисляне подлежат ролята и мястото на Варшавското, Парижкото и Пражкото въстание за хода на борбата срещу фашизма.

Н. Яников фокусира вниманието на аудиторията върху функционирането и целите на съветската наука в годините на войната. Усилията на съветските учени по това време са подчинени на борбата срещу хитлеризма и нуждите на фронта. Академичните институти са евакуирани в източните райони на страната. Акцентът е поставен върху химическите и физическите изследвания, свързани с военното производство. Ускоряват се и геоложките проучвания на нови находища със стратегическо значение. Сталинисткия подход към научната интелигенция намира израз във факта, че най-блестящите ѝ представители, напр. Туполев, работят в комфортни, но по същество лагерни условия. Що се отнася до руската историческа наука, в годините на войната тя се съсредоточава върху осветляването на героични и блестящи периоди от руската история, разработват се високопатриотични

теми. Това е времето, когато излиза монографията на един от най-добрите по мнението на Н. Яникова изследвачи на живота и делото на Петър I — Б. Сиromятников. Любопитен момент е, че именно по време на Отечествената война са издадени двата тома “Спомени и размисли” на Ото фон Бисмарк. Очевидно той е бил актуален с настояването си за добри отношения между Германия и Русия и със стремежа си никога да не се допусне война на два фронта.

След изнесените съобщения работата на кръглата маса продължи с дискусия по темата, която даде възможност за неформално обсъждане на проблемите, но в академичен дух.

Някои по-специфични аспекти на Втората световна война в посока следвоенната съдба на народите открии М. П а л а н г у р с к и. Разсъждавайки върху основанията за песимизъм и оптимизъм в историята, той не без горчивина посочи, че Втората световна война въпреки високата морална стойност на борбата срещу фашизма е поредно доказателство на старата истина — основания за исторически оптимизъм имат като че ли само великите нации.

Темата за “малките” нации и ролята им в такова голямо световно събитие като последната всемирна война поде М. М и н ч е в. Той изрази мнението, че много въпроси, свързани с участието на България във войната, все още чакат своите отговори. Може ли безусловно да се приеме тезата на западната историография за България като “остров на мира” по време на Втората световна война или пък тезата на марксистката историография за България като страна с изключително активна и масова антифашистка съпротива? Очевидно, подчерта М. Минчев, нашата историческа наука е длъжник по отношение на осветляването и доизясняването на този проблем.

С интересно съобщение и анонс за бъдещо проучване излезе четвъртокурсникът по специалност история и география С в е т л о з а р З л а т е в. Поводът бе откритата от него банкнота от един паунд с надпис “България”. Надписът повдига въпроса дали Великобритания е подготвяла окупационни пари за България и изобщо какво място се е отреждало на нашата страна в плановете на британските управници.

Към въпроса за антифашистката съпротива върна аудиторията В. С п и р и д о н о в. Той анализира фактите и историята на съпротивата срещу националсоциализма в Третия райх както като индивидуално несъгласие, така и като пропаганда на различни партийни, църковни и елитарни кръгове. Посочено беше, че досега в германската историография са известни поименно около 7 000 личности с ярко изразено опозиционно поведение и действие. Това обаче не е достатъчно, за да се говори за широко антихитлеристко движение. Германската съпротива в периода 1933 — 1945 г. по-скоро е “съпротива без народ”. Тя няма масов характер, а се състои най-

вече в единични действия на отделни личности или малки групи от съмишленици. Е. Емануилов допълни, че не бива да се пропуска и един от най-сериозните и постоянни противници на нацизма в Германия — католическата църква. Въпроси от аудиторията доведоха и до оживено обсъждане на политиката на СССР в навечерието на войната и пропуските и грешките, допуснати от Сталин и обкръжението му.

Закривайки дискусиата, К. Пенчиков изрази задоволството на организаторите от творческата атмосфера и дискуссионния дух на кръглата маса. Той декларира и готовността на преподавателите от двете катедри за други подобни срещи и научно общуване между преподаватели и между преподаватели и студенти по други възлови проблеми на съвременната история.